

1. G. Funccij pentas illustrium questionum & historia passionis dominice 1690
2. Andr. Conrj explicatio IV circumst. & passionis 1633
3. Bernh. v. Sanden, diff. de Sponso sanguinum. 1713
4. Christ. Sahmij diff. de viro dolorum. 1718.
5. ejusdem, diff. de agno paschali. 1712.
6. Jac. Roesers diff. III de morte jude 1668.
7. Mich. Schreiber diff. de verbis HEI, HAI, NAIA Zabaxoa. 1716.
8. Mich. Sanderi orationes duae de judicio pilati 1679.
9. Balth. Rhau, meditatio sacra vulnerum Christi. 1635.
10. Jaci Börger diff. de veteri Roman. crucifigendi modu. 1670.
11. Barth. Goldbach diff. de materia et forma crucis. 1687.
12. Mich. Hoynovij programma. 1698.
13. Christoph. Schultze de judeo non mortali 1689.
14. Joh. Affelmanni diff. de descensu Chr. ad inferos. 1616

DISSERTATIO THEOLOGICA, ⁴⁵
exhibens
TRIGAM POSITIONUM ⁵⁰
DE
SALUTE
GENTIUM
INFIDELIUM,

Quam
DIVINO JUVANTE AUXILIO
VENERANDA FACULTATE THEOLOGICA
CONSENTIENTE,
SUB PRÆSIDIO

BERNHARDI von SANDEN,
S. Th. Doctoris, Prof. Prim. Concionatoris,
Aulici Pr. & Consist. Samb. Consil. dignissimi,
IN ACADEMIA PATRIA,
IN AUDITORIO MAXIMO
publicè ventilandam proponit

GEORGIUS REIMER,

Reg. Pruss.

AUTOR & RESPONDENS,

Anno M. DCC. XIII. ad d. 20. Junii,

H. L₃ S.

REGIOMONTI, Typis ZÆNCKERIANIS.

PER-ILLUSTRI ET GENEROSISSIMO DOMINO,
DN. LUDWIG RAUTER,
S.R.M. in Bor. Dicasterii Aulici Consiliario,
Consistorii Sambienſis Præſidi & Officiali,

Hæreditario Domino in Groß- Sobroſt / Neſau / Damerau &c.

PRÆNOBILISSIMO, AMPLISSIMO, CONSULTISSIMO
DN. JOHANNI REYHER,
S.R.M. à Legationum & Aulae Consiliario
graviffimo,

*PLURIMUM REVERENDO, AMPLISSIMO
DOCTISSIMO*

DN. CHRISTIANO FLOTTWELL,
Mag. Phil. Diacono apud Kniphofianos
diſertiffimo,

NOBILISSIMO, AMPLISSIMO, DOCTISSIMO

DN. HENRICO BARZESHI
Secretario Palæopolitano meritiffimo,

NOBILISSIMO ac SPECTATISSIMO

DN. PETRO MELCHIORI BEGGI
Mercatori Palæopolitano florentiffimo,

Mæcenati, Fautoribus ac Promotoribus honoratiffimis

*Has tenues pagellas, in ſignum obſervantiæ
& gratitudinis, cum voto integræ ſan-
tatis & omnigenæ felicitatis,*

dicar, dedicar

GEORGE REIMER,
A. & R.

PROOEMIUM.

GRATIA DEI IN CHRISTO JESU

Salutis nostræ primarium profectò & unicum est Principium; hæc Metropolis salutis animarum est, hæc peccatores refractarios, quibus nulla alia cura est, nisi temerata libido peccandi, à viâ mendacii retrahit, & accedente *εγχαοία* Spiritus S. lege

terret, Evangelio consolatur, ut ad DEUM per pœnitentiam in tempore se convertant. *Nemo enim idoneus est, cogitare aliquid, quasi ex se ipso, 2. Cor. III, 5. At DEUS operatur. velle & perficere, Phil. II, 13.* Ipsa veritas hæc suo axiomatico confirmat; *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui me misit, traxerit eum, Joh. VI, 44.* Hæc est, quæ nobis vitam æternam largitur, juxta Apost. *DEUS non salvavit nos ex operibus nostris, sed ex gratia, quæ data est nobis in Christo ante tempora secularia, 2. Tim. I, 9.* Et alibi; *Ex gratia salvati estis, per fidem, non ex vobis, quia DEI donum est, Eph. II, 8.* Hic nulla qualitas infusa & charitas inhærens Pontificiorum, nec liberum arbitrium seu rationalis voluntas, ceu radix fructifera ac fœcunda Pelagii, hostis gratiæ divinæ, locum habet; sed charitas DEI gratiæ alumna, Rom. V, 5. ac voluntas misericordiæ plena, *que omnes vult ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Tim. II, 4.*

A

Non

2
Non verò uni vel alteri DEUS hanc gratiam offert, sed omnibus, Ezech. XVIII, 32. Omnibus Christi redemptio parata, 2. Cor. IV, 14. 15. Omnes ad eandem vocavit. Nec Ethnicos hanc luce & gratiâ destitutos fuisse, sed à Patre luminum tractos, & ad Ecclesiam DEI vocatos, in eâdem, ceu Arca Noæ, servatos & salvatos fuisse, in hisce positionibus declarare studebimus. Tu Alme DEUS, mihi in tenebris hærenti lucem spargens, primitiis histuâ gratiâ adsis, & clemens opitulare!

POSITIO I.

Vocavit DEUS Gentiles ad Ecclesiam suam & salutem, tam in Veteri quàm in Novo Testamento.

§. I.

DEUS summè Bonus neminem per summam misericordiam suam perire vult. Vivo ego, inquit Ipse, si complacitum mihi sit in morte impij, quis magis cum se converterit impius à viâ suâ, & vixerit: convertimini, convertimini de vestris malis, & quare moriemini domus Israël? Ezech. XXXIII, 11. Concluserunt DEUS omnes eis impietates, ut omnium misereatur, inquit Apostolus Rom. XI, 32. Non soli electi sub hanc incredulitatem conclusi, sed & reprobi, quia & his DEUS pœnitentiam dat ad agnoscendam veritatem, & respiciant è Diaboli laqueo, 2. Tim. II, 25. 26. Quærît ovem perditam, Luc. XV, 4. & prævaricatores, incredulosq; ad pœnitentiam invitât, Rom. II, 4. Atque hæc infinita DEI misericordia omnes salvandi rationi abscondita, πρῶτον ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ante secula in gloriam nostram, 1. Cor. II, 8. manifestata quoque in verbo clarissimo, ne quisquam se excuset.

§. II.

3

S. II. DEUS namque in V. T. verbum suum non sub
modio occultavit, sed supra candelabrum posuit, suumque no-
men illustribus miraculis notum reddidit, ut scriptum; *Posui*
se (Pharaonem) ut ostendam in te magnitudinem meam, & nar-
retur nomen meum in omni terra, Exod. IX, 16. Vocavit
DEUS tribus vicibus omnes homines, (1) in Proto-
platis, quibus maxima amplitudo gratiæ facta. (2) in Noâ
& familia ejus, cum quibus fœdus initum durabat simul ad
posterios, Gen. IX, 9. Nec qui seipsos ab Ecclesia cum
Caino, Chamo & Jerobeam separabant, prætere potuerunt,
sibi ignotam esse DEI voluntatem. (3) Tempore Christi &
avo Apostolico, juxta vaticinium David: Linea eorum exiit in
omnem regionem & sermo ad fines terræ, Ps. XIX, 5. Præ-
cellit equidem Judæus multum Gentili, quod illi commissa sint
oracula DEI, ut loquitur Paulus Rom. III, 1. 2. interim & Gen-
tilibus DEUS se quoque patefecit: *Ἀπεπολόγητοι* enim facti,
quod cum DEUM cognoverint, non ut DEUM glorificave-
rint, nec grati fuerint: sed frustrati *ἐν τοῖς ἀγαλοισμοῖς αὐτῶν*
(circa idola & pluralitatem Deorum) obtenebrati sint. Stulti
facti, cum se crederent esse sapientes. Commutaverunt veri-
tatem DEI mendacio, & coluerunt ea, quæ condita sunt supra
eum, qui condidit, qui est laudandus in secula, repleti omni
injustitia, malitia, contentione, dolo, malis præditi moribus,
obtrectatores, DEI osiores, gloriosi, expertes intelligentiæ, nescii
fœderis &c. ut *παρρησιαστικῶς* iisdem objicit Apostolus Rom. I.
v. 21. & sequ. Conf. Gerhard. T. 2. LL. Theol. loc. de Elect. &
Reprob. c. 7. p. 61. D. Phil. Nicol. L. I. de Regn. Christi, c. I.

S. III. Serio DEUM voluisse omnium salutem, nec apud
ipsum respectum ullum esse personarum, evidenter docent exempla
Gentilium Ecclesiæ V. T. implantatorum: Accedebat enim ad
Ecclesiam DEI ex Midianitis Jethro, Exod. XVIII, 12. Ex Moabiti
Ruth,

4
Ruthi, c. I, 16. Ex Cananæis Rahab, Jos. VI, 12. 25. Gibeonitæ, Jos. IX, 15. Ex Hættæis Urias, 2. Sam. XI, 3. 11. 13. Ex Assyriis Ninivitæ, Jon. III, 5. (Quamvis R. Aben Esra impudenter eos olim populum DEI fuisse, quod Propheta ad ipsos destinatus fuerit, nec legantur Baalim fregisse vel sustulisse, dicat. Conf. Ursin. comm. in Jon. I, 1. 2. p. m. 11.) Ex Tyriis Hiram, 1. Reg. V, 1. Ex Arabia Regina Austri, 1. Reg. X, 1. Matth. XII, 42. Ex Babylone Nebucadnezar, postquam à DEO castigatus, Dan. IV, 31. 34. Ex Persis Darius Medus, Dan. VI, 26. Cyrus ab ipso DEO in uterò vocatus, 2. Paral. XXXVI, 23. Jos. L. 9. A. J. c. 1. Quibus annumeres Hiobum, c. I, 2. Naeman Syrum, 2. Reg. V, 1. & qui Act. II, 5. dicuntur *ἀσίδες* *εὐλαβεῖς*. Conf. Dürr. Theol. Disp. I. ex Rom. I, 20. §. 30. Dieter. Annal. Evang. F. 3. Reg. p. m. 92. Erant hi & plures *προσήλυτοι*, advenæ, quorum aliqui (α) portæ, habitantes inter Judæos, Deut. XIV, 29. septemq; præcepta (de quibus vid. Quistorp. Annot. Bibl. ad Gen. XVIII. p. m. 38.) colentes; aliqui proselyti (β) justitiæ seu fæderis, circumcissionem, baptismum ac oblationem holocausti suscipientes, dicebantur, qualium tot millia tempore Salomonis in extruendò templò fuisse, probabile est è 1. Reg. V, 16. Conf. Selden. L. 6. de jure Gent. c. 14. Nec numerum ingentem reticet Nidda f. 13. 2. *Proselyti*, inquit, *impediunt Adventum Messie & scabies sunt Israël*. Voet. Diff. sel. P. 2. p. 98. Atque sic vides odorem Verbi Divini undique circumfusum, eloquia Jehovæ instar pluvie vel nivis longè lateque corda insciorum rigasse atque ad Ecclesiam licet lento gradu duxisse, vid. Esa. LV, 10, 11. Hos. VI, 3. Omnes enim ad nuptias invitati, Matth. XXII, 3.
§. III. Nec refert, multos hac gratiâ caruisse, ac suis erroribus errasse: Illi namque æterna vita indignos se reddiderunt, Act. XIII, 46. *tota die extendit DEUS manum*, Es. LXV, 5. *vocavit*, sed renuerunt, Prov. I, 24. *nec responderunt*, Esa. LXV,

5

XLV, II. Objic. Pl. CXLVII, 19. 20. *Annunciat verba sua Jacob, statuta & judicia sua Israël.* Non fecit taliter genti, &c. Resp. Solennis & specialis vocatio, qualis Judæis tunc contigit, illis defuit, idque majorum negligentia, qui cœlestis doctrinæ depositum ad posteros non transmiserant, sed suis flagitiis & idolis indusserant, quare in sensum reprobum traditi sunt, Rom. I, 21. Sed non communis Generalis & Ordinaria. Fatendum, Judæos præ reliquis excellentiora beneficia à DEO hausisse, cujus tamen causas nos ignoramus. Alias in totâ terrâ sunt judicia DEI nota, Pl. CV, 7. & extraneum alienigenamq; audit DEUS, 1. Reg. VIII. v. 41. 42. Nunquam occasio defuit Ethnicis religionem puram amplectendi, quin miracula divina, victoriæ tot Israëlitarum, splendor Regni & Religionis aliaq; sufficiebant oves errantes ad verum ovile alliciendi. Non dicam notitiam fidei Gentiles è conversatione cum fidelibus concipere potuisse; sic Abraham conversabatur cum Ægyptiis, Gen. XII, 7. Isaac cum Philistæis, Gen. XXVI, 1. Judæi cum Phœnicibus, Chaldæis & Persis; E Philosophis Pythagoras cum Carmelitis Eliæ & Elisæi affectis (quem circumcisum vult Clem. Alex. L. 1. Strom. & Selden. de Jur. Nat. L. 1. c. 2.) Plato cum Hebræis in Ægypto, à quibus Prophetarum oracula & Mosis scripta hausisse fertur, conf. Jani. Diss. de Platon. Judaiz. Hierosolyma ferè in meditullio Orbis (ut geographicè arguntur Villalp. T. 3. Comm. in Ezech. de Appar. Hieros. p. 1. L. 1. c. 4. f. 13. & Sixtin. Amama L. 3. Antibarb. Bibl. p. 507.) sita, IV. Monarchiis stantibus cognita fuit. Innotuit Religio Judaica Babylonii in captivitate Babylonensi, Persis, quorum beneficentia templum reedificabatur, Græcis, quorum Monarcha Alexander M. Hierosolymis sacrificavit & Pontificem honoravit. Joseph. L. 11. A. J. c. 8. Romanis, à quibus per Pompejum fuit capta, test. eod. L. 4. c. 8. Hierosolymis DEUS sedem fixerat, ut Orbis esset Academia; unde

Evangelii sonus exiret in omnem terram: hic stabant pedes Domini, Zach. XIV, 4. In hoc quasi theatro circumfidentibus omnibus populis spectanda sua exhibebat magalia, vid. Exod. VIII, 22. Pl. LXXIV, 12. Ursin. Anal. S. L. 4. p. m. 216. Quid quod Ethnici balsama è Judæa tulerint, cur non de balsamo Verbi Divini poterant esse solliciti? Inexcusabiles ergò sunt defidiosi & pertinaces. DEUM enim testantur liber naturæ (Rom. I, 20, 21.) Scripturæ, famæ, quibus *ἰσθὲν ἄφρων*, I. Cor. XIV, 10. Ac sic non DEO, sed incredulis culpa assignanda, quod condemnentur.

§. V. Majoribus radiis splenduit lux doctrinæ cœlestis in N. T. Expressè Apostoli, Legati & Præcones Evangelii Christi mandato acceptò Matth. XXVIII, 19. per totum orbem erant constituti, *illi autem profecti predicabant ubique, Domino cooperante & sermone confirmante sequentibus signis*, inquit Marcus c. XVI, 20. Annunciabant Evangelium omni creaturæ, h. e. toti mundo, Egregiè Origenes: *Omnem hominum naturam vicit sermo predicatus cum potentia, nec est videre ullum genus hominum, à quo hac doctrina recepta non sit*, L. 2. cont. Celli, p. 663. Quamvis postea sententiam suam mutaverit, asserendo Æthiopes, Seres, Britannos, Germanos, Dacos, Sarmatas, Scythas &c. non audivisse Evangelii Verbum, sed audituros in ipsa seculi consummatione. Tract. 28. in Matth. p. 158. Quod ipsum Christi verbis contrarium, qui, quando jussit toti mundo Evangelium annunciari, nullam nationem ab auditu hoc salutari exemit. Placent verba Hieronymi: *Non puto*, inquit, *aliquam remansisse gentem, quæ Christi nomen ignoret. Quanquam gens aliqua non habuerit predicationem, tamen ex vicinis nationibus opinionem fidei non potest ignorare*, Comm. in Matth. c. 24. f. 35. Eusebius magno applausu velocitatem Apostolorum deprædicat, quod divinâ gratiâ in tam brevi spatio

tem-

7
temporis mandato Christi satisfecerint, ac odore Evangelii orbem repleverint, dum ait: *Ita quidem, cœlesti divinaque virtute & presidio repente, nulla ferè morâ interpositâ tanquam quoddam Solis jubar, salutare DEI Verbum universum terrarum Orbem suo splendore collustravit.* -- Atque Ecclesia quidem non aliter, quàm arca, quæ tempore messis immenso frumenti numero derepente completur, infinitâ prope & innumerabili multitudine hominum, in cunctis civitatibus & vicis veram religionem & fidem amplectentium subito referta est, L. 2. H. E. c. 3. p. 30. Vaticinatus jam illud suò tempore Elaias dicens: *Et venient gentes ad lumen tuum, & Reges ad splendorem tibi exorientem. Leva per circuitum oculos tuos, & vide, omnes illi congregati venerunt ad te: filii tui delonge venient, & filie tue, quæ in latere sunt, forebuntur. Tunc videbis & afflues, obstupesces, & dilatabit se cor tuum, quod conversa ad te fuerit copia maris, opes gentium venerint ad te, c. LX, 3. 4. 5. 6. seqq.* Implevit verò hæc Christus lumen mundi, illuminavit quippe, omnem hominem venientem in hunc mundum, Joh. I, 7.

S. VI. Etsi verò Salvator in prima sua missione solum se dicat ad liberos (scilicet Judæos) non verò canes (Gentiles) missum, Matth. XV, 24. & suos Apostolos prohiberet à finibus Gentium, Matth. X, 5. Postea tamen eosdem disertè ablegavit ad Gentes, Matth. & Marci Ultim. Nam propter duritiam Judæorum & avaritiam eorundem exire jussit servos in plateas urbis, & pauperes, debiles, claudos ac cœcos (i. e. Ethnicos à Regno Christi alienos, ac in fide cœcutientes) ad Cœnam magnam introducere, Luc. XIV, 16. ut non solum Judæorum, sed & Gentilium DEUS esset, Rom. III, 29. Davidi justum germen, Jer. XXIII, 7. Ethnicorum verò vexillum, Es. XI, 18. & solatium, Hagg. II, 8. Christus mellitissimus erat. In tenebris quippe versantibus oriebatur lumen, ipse Filius DEI, cui DEUS, Pater

Ethnicorum

§
Ethnicos in hereditatem & orbis terminos in proprietatem dederat, Ps. II, 8. Ceu in speculo absconditum hoc à seculo mysterium monstrat divina Majestas, quando ad Christum per Prophetam ait: Leve est, ut sis servus meus ad suscitandas tribus Jacob, & desolationes Israël reducas; dedi enim te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ, Es. XLIV, 6. Cùm scilicet Judæi gratiam spernerent, filii Regni in tenebras detrusi, Matth. VIII, 12. Regnum DEI ablatum, ac Gentilibus concessum est, c. XXI, 43. Et Paulus vas electum, Magister gentium constitutus, Act. IX, 15. Appositè Chrysost. Erat quippe, inquit, consequens, primò ad fidem Judæos potius accedere; quoniam verò sponte sibi oblatum beneficium respuerunt, in contrarium versa res est. Sic ergò manifestum fit, quod diversis ac innumeris modis omnes vult DEUS salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Sed qui veniunt, DEI auxilio diriguntur, qui non veniunt, suà pertinaciâ reluctantur. Hom. 7. in Matth. II.

§. VII, Non in solâ Judæa stetit pes Apostolorum, non solum Ephesiorum, Corinthiorum, Romanorum, Galatarum &c. animas quæsitivæ & salutem promovit Manipulus Christi, sed longè lateque Universum Orbem, spiritu oris Christi actus, Americam quoque (quam ante Apostolorum tempora inhabitabilem fuisse sentit Ursinus Anal. L. 6. c. 2. p. 378.) seu novum (sic dictum) Orbem penetravit. Matthæum quippe apud Cannibales ἀνθρώπων φάγες prædicasse, refert Niceph. H. E. L. 2. c. 41. p. 137. Philippum ex Scythia in Americam transisse & docuisse, vult Luc. Osiander Epit. Hist. Eccl. Cent. I. L. 2. c. 30. Nec vestigia desunt Christianismi olim ibidem fundati. In fide de DEO, Christo & Trinitate. In ritibus tum ex V. T. in Circumcisione Festis & Sacrificiis: Tum ex Novo Baptismi, S. Cœnæ, Pœnitentiæ institutis; Imò & Mitrarum Episcopaliū & Ceu-

9
& Crucis indicia Hispanos invenisse, confirmat Horn. L. 4. de Orig. Gent. Americ. c. 15. p. 276. Inventæ sunt apud illos variae reliquæ ab Eccl. Jud. petita; uti apud Mexicanos Circumcisio, apud Caraibas Neomeniæ, Jubilæi 50. anno, Sabbathi septimò die celebratio, apud Peravianos agnorum sacrificia &c. Vid. Horn. Præf. de Orig. Amer. ad L. 4. In Jucata insula erectæ crucevisæ, quas à pulchrò juvene relictas asseruere incolæ Petr. Martyr Dec. 4. c. 1. Cumanos crucem coluisse, ut se ab incurfionibus Satana tuerentur, tradit Hug. Grot. Diss. I. 2. de Orig. Gent. Amer. Nicrenberg. narrat, adorasse nonnullos idolum, Targatenga dictum, quod DEUM dicebant Unum in tribus, & tres in Uno. Alios confessionem peccatorum habuisse, credidisse animæ immortalitatem, corporis resurrectionem, abstinuisse religione juris jurandi, dicentes; *se non uti divino nomine, nisi ad adorandum, nec aliter sumere fas esse.* Aosta de Nat. nov. Orb. L. 1. c. 22. Alex. Rosi Angl. L. de Variet. Relig. p. 189. tradunt. Plura dabit B. D. Lassenius, Danorū celebris Antistes, in Atheism. devict. p. 152. 154. 162. sequ. *Asi quæ viâ eò tenderint, queris?* Nudipedes, pauperes erant Apostoli. Qui cum Pontificiis miracula prætendunt, dicunt, eos per Oceanum, ut Israëlita per mare rubrum, ductos, ac instar Petri, Matth. XIV, 28. super aquas eò migrasse; alii Apostolos, quod Piscatores nec artis nauticæ imperiti, navicula piscatoria more solito illuc transiisse ajunt. Quicquid sit: Sufficit Apostolicam Tubam novum Orbem attigisse, si non solo aut salo, motore tamen Angelo, cujus ductu Philippus ab Eunucho Æthiope aliorum raptus est, Act. VIII, 39. Vid. Prænobil. & Amplissimi Nominis Dn. Gotfr. Erasmi Diss. de Apostol. evangeliz. Peregrin. §. 29. 30. Nec mirum, vestigia illa ibidem fuisse inventa, cum ipsi Americani facti sint; Majores suos olim aliam & veriore habuisse doctrinam. Vid. Ferd. Cortesius Narrat. 2. Rer. Ind.

§. VIII. In Chinam 65. A. post C.N. Thomas penetrasse creditur, (qui à nonnullis pro Confutio Philosophorū summò habetur) ac Evangelium ibidem uberrimè seminasse. Hic adhuc vestigia S. Trinitatis, opinionè de præmiis piorum in celo & pœnis improborū in inferis, &c. ibi reperiri, testatur Frankenb. *Schau. Bihue/* p. 505. Autor Orbis Lumin. refert, inventam fuisse imaginem unò corpore, brachiis duobus, aut tribus capitibus invicem spectantibus, repertas imagines, Apostolorum iconibus simillimas, spectatam picturam elegantissimæ Virginis in brachiis puellum gestantis, p. m. 1391. Lapidi cuidam apud Sanxuen in adificatione muri effoso A. 1629. inscripti visi fuere novem characteres, quorum hic sensus; *Lapis in laudem & memoriam æternæ Legis, Lucis & Veritatis, portate de Judea & in Chinâ promulgata, erectus.* Conf. B. Dn. Joh. Dieter. Diaconi Palæopol. Region. Lect. quotid. Cent. 8. n. 32. p. 453.

§. IX. In volumen excreveret Disputatio, si omnes Orbis partes percurrerem, quò Evangelizantium pedes pervenerunt. Sufficit *in omnem terram exivisse sonum eorum & in fines Orbis terrarum verba illorum*, juxta Rom. X, 18. & Psal. XIX, 5. Erant Apostoli non tam piscium, quàm animarum piscatores, qui reti Verbi Divini tot millia hominum captabant. *Orbis totus sub cœli complexu, Evangelicè prædicatione, ceu reti captus est*, inquit Cyr. Alex. L. 5. in Esa. LXII. *Judeis oportebat primum loqui sermonem DEI; sed quoniam repellis eum, & indignos vos judicatis æterna vitâ ecce convertimur ad gentes*, inquit Paulus & Barnabas ad Judæos blasphemantes, Act. XIII, 46. Prædixit hoc jam pervetusta Talmudica Parabola. *Fore, ut equus ad bovis claudicantis præsepe alligetur*, i. e. Ethnicos, Judæis Legem deferentibus successuros in hereditatem quasi gratiæ divinæ, Interpp. R. Jacob & R. Salom. ap. Mornaum de Verit. Relig. Christ. c. 27. Ecce gratiam DEI exuberantem, qui nos
ad

ad mirabilem lucem perduxit! Omnes eramus sicut oves errantes, & posuit DEUS super Christum iniquitates omnium nostrum, Ef. LIII, 16. Hic est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantum, sed pro totius mundi, 1. Joh. II, 2. Hic, ceu Salvator totius Mundi, Joh. III, 15. omnes vocat serio, ut omnes ubique respiciant, Act. XVII, 30. At, si quis inobedientia, incredulitate, hypocrisis, pharisaica operum fiducia oblatam gratiam respuat, facile candelabrum de loco moturus, Apoc. II, 5. Terrori cuilibet sit innumerabilium casus populorum, quibus per tot secula, nulla caelestis doctrina annuntiatio coruscavit. Vid. Ambros. de Vocat. Gent. L. I. c. 5.

POSITIO II.

Non tamen salus gentium ex bonis operibus seu virtutibus, non ex lumine connato, non ex fide implicita, sed ex sola fide Evangelica & salvificâ petenda.

§. I.

Iulianus Martyr in utraq; Apologia, Clemens Alex. L. 5. 6. 7. Strom. Chrysofostomus Homil. 37. in Matth. XI. præpostero pietatis affectu abrepti senserunt Gentiles multos solâ Lege naturæ sine Lege Evangelica justificados & salvatos esse. Secutus hos est Pelagius, ob id ab Augustinô refutatus L. de Nat. & Grat. c. 2. & de Peccat. Orig. L. 2. c. 26. Arripuerunt è Pontificiis eandem sententiam Andradius & Pererius. (Vertumnus, cui semper febricitantis ingenii paroxysmi erant, ut loquitur Beckmann. H. O. T. p. I. c. 9. S. I. §. 3.) Pareus Brentium insimulat, quod non modo Numam, Scipiones, Catones, sed & Satanam ipsum, omnesque Diabolorum familias in cælo collocarit, in

Irenic. c. 3. itemque Lutherum, quod de Cicerone bene sperarit (in Colloqu. Mensal. c. 37. p. 389.) Sed hos duos explicatos & defensos silit M. Joh. Georg. Petri Tract. de DEO in natura admirand. p. 115. Ipse Megalander se ipsum masculè contra convitia hæc defendit. *Sic*, inquit, *Numa & Scipio, qui fuerunt Idololatre servati & salvati sunt, cur oportuit Christum pati & mori.* Itaque valdè pernitiosus est error, quem nos nevitiquam probare vel tueri possumus. Et tamen audio Zwinglium allegare Commentarium meum in Genesim, ubi dixi aliquos de generatione Cainica salvatos esse, idque etiamnum doceo, sed non dico, quod salvati sint, ut Cainite aut Ægyptii, sed ut incorporati & conjuncti Ecclesie piorum. T. 4. in c. XLVII. Gen. f. 179.

§. II. Ad crassum hunc errorem refutandum notetur vero salutis æternæ hæredi, tria esse necessaria, γνώσις, cognitionem Articuli Fidei, πίστις seu fiduciam in Christum, & ἀσκήσις seu vitæ sanctitatem. His destituti Gentiles, per naturæ Legem cælum adipisci nequeunt. *Arbitramur enim hominem justificari per fidem sine operibus Legis*, Rom. III, 28. & Eph. II, 8. *Gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, DEI donum est.* *Credidit Abraham & ipsi imputatum est ad justitiam*, Rom. IV, 13. *Objec. Ethnicos vitam sanctiorem præ Christianis duxisse.* Resp. *Quod non ex fide venit, peccatum est*, Rom. XIV, 24. Virtutes Ethnicorum sunt splendida peccata, ut ait Augustin. L. 19. de C. D. c. 25. *Virtutes, quas sibi habere videtur mens DEI veri nescia, nisi ad DEUM retulerit, ipsa sunt potius vitia, quàm virtutes*, inquit Prosper Aquit. Serm. 106. Scriptura S. etenim salutis æternæ consecutionem suspendit à salutari notitia DEI & Christi Salvatoris ac firmâ fiduciâ beneficia, merito ejus parta, apprehendente; quâ cum Ethnici destituantur, salvari non possunt, 1. Joh. V, 12. Joh. XVII, 3. Proinde bona opera licet splendida & heroica, si fide careant, peccatis accen-

sentur.

13
sentur (1) Propter Originem, Hebr. XI, 6. Rom. XIV, 23.
(2) Finem, qui est propria operantis gloria. (3) Adjunctam
imperfectiōnem essentialē; scilicet quod non tegantur me-
rito Christi. (4) Subjectum; quod persona non renata, adeoq;
nec DEO reconciliata. Nec enim coram DEO persona pro-
pter opera, sed opera propter personam placent. Vid. Meissn.
Anthropol. Dec. 3. p. 57. Gerb. Disp. Isagog. p. 104. Placee
nobis sententia Zwinglii (quamvis aliter sentire videatur in
Expos. fid. Christ. T. 2. Opp. p. 559. b.) qui T. 3. Opp. ad Joh.
XIV, 6, P. 2. p. 334. ita loquitur; *Christus via est, qui in illō
non incedit, longē aberrat & perit: Veritas est, ergō quicquid ex
Christo non est, mendacium sit oportet. Vita est, ergō qui in
Christo non est, in morte est, & qui aliunde vitam querit, vi-
tam nunquam inveniet, sed in morte peribit.* Et alibi; *At non reor
Idololatrias, à verō Numine aberrantes, à vitā DEI alienatos & à
Patriā celesti peregrinos, à cognitione DEI aberrantes & cecos,
vitā aeternā pro fidelibus partā frui. Quid enim luci cum tenebris?*
S. III. Ut hinc ejusmodi homines suamet salutis incerti
sint, qui pro Gentilium salute pugnant. Non mirum est,
Pontificios Gentiles in caelestem thronum collocare ob opera
Legis; ipsi enim pro aris & focus pugnant, bona opera necessaria
ad salutē esse; similes ferē Turcis quibusdam, dicentes, nihil inter-
esse ad salutem aeternam, quaeunque profitearis religionem,
dummodo sanctē innocenterque vitam transigas, & iudicium
extremum credas, Busbequius Legat. in Turc. Ep. 3. *Sie
sagen / daß Moses / Christus und Mahumed in der Auferste-
hung der Todten kommen werden mit drey Fähnlein / bey
welchen alle / so sich zu diesen drey Religionen bekennen /
erscheinen sollen /* Rossæus Tot. Orb. Rel. S. 6. p. 207. An-
non misericordiam similem sovent Papistæ? Lege Joh. Barclai
Parænesin ad Sectar. L. 1. c. 1. p. 30. Maldonatum in Matth. II, 22.

Becanum T. I. Theol. Schol. p. 292. & judica, num ritè fidei Christianæ pomœria defendant, qui scalam cœlestem è putidis operibus fabricant; num benè vestem justitiæ è panno menstruatâ consarcinent, qui Gentilium ôpera ex condigno meritoria sentiunt. Alit quid multa! Vestigia non S. Scripturæ, sed Traditionariorum suorum premunt. Bellarminus enim tradit, Gregorium M. Pontif. Rom. animam Trajani ex infernò liberasse, Lib. 2. de Purgat. c. 8. quamvis Baronius fabulosam hanc narrationem dicat, eamque ôperosè refutet, T. 8. Annal. A. C. 604. Vid. Henr. Spondan. Epit. Baron. ad A. 119. n. 2. Transigant inter se Papicolæ. Nos adduci non patimur, ut cum Erasmo Rot. exclamemus: *O! sancte Socrates ora pro me*, in Colloqu. tit. Conviv. Relig. Vid. Lassen. Atheism. devict. p. m. 147. aut Aristotelem appellemus *Christi præcursores in naturalibus, seu Johannem in gratuitis*, ut loqui amat Cornelius Agrippa (prædicti Erasmi & Trithemii familiaris, Delrio Disqu. Mag. L. 2. qu. 26. S. I. ut hinc videas, similes amare labra lactucas;) de Vanit. Scient. c. 54. Sed concludimus, *eum, qui non credit, damnari*, Marc. XVI, 16. Manet Canon *ceu saxum quadratum; Uti arbor cadit, ita jacebit*, Eccl. II, 3.

§. IV. Huic doctrinæ vicinum est *Quakerorum lumen convratum vel instum*, quod vocant salutiferum, de quò hanc thesin ponit Tremementium Coryphæus Barclajus: Hujus lucis & seminis oderationibus quidam sunt servati & adhuc possunt servari, quibus Evangelium externè nunquam prædicatum fuit, nec historia Christi externa unquam nota, in Apol. th. 5. 6. p. III. ubi simul fundamentum quærit in conclusione Petri; *In veritate deprehendo, quod non sit personarum acceptator Deus, sed in omni gente, qui timet ipsum & operatur justitiam, acceptus ipsi est*, Act. X, 34. 39. Id verò differentie inter Pontificiorum dispositiones, lumini naturali attributas, & Lumen istud

con-

congenitum intercedit, quod illæ vel ad supernaturalem notitiam, in iis, qui nullam adhuc habent, vel ad notitiæ illius augmentum in iis, qui jam supernaturali lumine illustrati (quales erant Cyrus, Darius, Nebucadnezar, quos inter seruos DEI numerat Melancton, Vöet. Diss. sel. P. 2. p. 602.) quodammodo sunt, tanquam veræ causæ aut etiam merita de congruo, hoc verò, describente Barclajo, in se ipso completatur mensuram quandam luminis, mensuram gratiæ seu manifestationem aliquam Spiritus, quam Scriptura vocet sementem Regni, Verbum DEI & Evangelium omni creaturæ prædicatum, Apol. p. 79. Verùm ex solò congenitò lumine salutem adipisci nemo potest.

§. V. Quid namque iuvat Lumen sub modio ponere? ubi radios non emittere nec lucem spargere potest; in publicum potius ferendum, ut splendore tenebras dispellere possit. Ita lumen gratiæ divinæ per prædicationem Verbi Divini, fit demque in Christum crucifixum manifestandum. Non sufficiebat, ut Cornelius pius & liberalis erga pauperes esset, lumen fidei desiderabat Numen; hinc per Angelum iubebat, ut Petrum concionantem audiret, quod cum faceret, dona Spiritus S. adierant, ac ipse regenerationis ac baptismi particeps reddebatur, Act. X. Petri verò dictum ita explicandum. DEUS non respicit personam, dummodo pia illa est (pius autem nemo esse potest, qui ὁμολογημένως μέγα μυστήριον. & fundamentum τῆς σωτηρίας, 1. Tim. III, 16. vel ignorat, vel inficiatur) & operetur iustitiam. Operari verò iustitiam est ἐργάζεσθαι, seu operari cibum manentem in vitam æternam, Joh. VI, 27. Hunc verò cibum operari, est credere in Filium, quem misit Pater, v. 29. Quod confirmat Paulus; *Ei, qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iustitiam*, Rom. IV, 9. *Iustitia DEI per fidem Jesu Christi in omnes*

Et su

Et super omnes, qui credunt, Rom. III, 22. Quid igitur dicemus? Quod Gentes, quæ sectabantur iustitiam (opera merè civilia) apprehenderunt iustitiam, sed eam, quæ est ex fide, c. IX, 30. Hæc palmam operibus præcipit, hæc basis justificationis, hæc merces hæreditatis cœlestis *dentur.* Conf. D. Schelgw. Quaker. confut. P. I. p. 91. M. Joh. Christoph. Holtzhauf. Anti-Barcl. p. 488.

§. VI. *Fide implicita* Gentiles salvatos fuisse, nonnulli Pontificiorum volunt, cum ignoratur equidem Christus, sive quoad personam, seu quoad officium, cognoscitur verò Pater, qui est unum cum Filio, Joh. X, 36. Verum sic in Pelagianismum incidunt, cujus doctrina est, posse hominem sine gratia ex solis naturæ viribus ad fidem se disponere, & ideo salutem consequi. Fatentur enim & ipsi, sola Legis naturæ & charitatis servatione Gentiles salvatos esse, quia hoc svavius, divinaque misericordiae & Christi meritis congruentius est, ut loquitur Alphons. Salmero. Quod si regeratur, non esse ullum sub cælo nomen, in quo salvari homo possit, nisi unius Christi, respondet; fidei Articulum esse Sanctorum communionem, habentes igitur fidem communicare fidem non habentibus. O! asyllum omnium tutissimum, in quo plus præsidii invenitur, quàm in omni Scripturarum exercitatione, exclamat Card. Hosius L. 5. adversus Proleg. Brent. At fides implicita & mutuo accepta ab aliis, qui Christum toti ignorant, non est fides in Christum, sed ignorantia Christi. Inquisitio veritatis & profectus, tum examen doctrinæ, quam Ministri proponunt, adesse debent, Joh. V, 39. I. Thess. V, 21. I. Joh. IV, 1. I. Petr. III, 13. Profectus in cognitione veritatis à fidelibus exigitur, juxta 2. Petr. III, 18. *Crescite in gratia Et cognitione Domini nostri Et Servatoris J. C.* Paulus ad ædificationem corporis Christi requirit, ut perveniamus in unitatem fidei & agni-

agnitionis (non ignorantia) Filii DEI, Eph. IV, 12. 13.
 Conf. Col. II, 19. Dannhau. Theol. Confe. L. I. S. 2. Art. 1.
 §. 43. Certè fides hæc velamen est multorum oculis, in Papatu,
 veritatis cognitionem intercludens, inquit Balduin. Caf. Confe.
 L. 2. caf. 6. p. 57. Cum fide sua quisque vivat, Habac. II, 4.
 Rom. I, 17. Gal. III, 11. Hebr. III, 38. videant Pontificii, quâ
 ratione ipsi falvi fiant, ne immaturâ misericordiâ perciti, aliis
 cœlum recludere velint, sibi ipsis ocludant. Manet promiffio
 Jhovæ; *Cognitione sui, justus servus meus justificabit multos,*
 Esa. LIII, 11. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM*
verum, & quem misisti Jesum Christum, Joh. XVII, 3. Hinc
 Apostolus Ephesii Spiritum sapientiæ & revelationis & illumi-
 natos oculos intellectus optat, Eph. I, 17. Videat ergò
 Bellarminus, quomodo se, contra expressa hæc S. Script. dicta
 defendat, quando fidem per assensum & ignorantiam definit,
 L. I. de Justif. c. 7. Regerit equidem; intellectum captivan-
 dum esse sub obedientiam Christi, 2. Cor. X, 15. Verùm Resp.
 γνωσις τῆς θεῆς benè cum captivatione hæc consistere potest.
 Non enim gloria Christi rimanda; sed prout in verbo manife-
 stata, humiliter admiranda, colenda & suscipienda venit, interim
 non prorsus ignoranda. Conf. Rom. X, 14. Nullò modò ergò
 Ethnicis sine hoc salutis fundamento, sine hujus cognitione,
 rudi assensu salvari possunt; cum enim careant πλῆροφροῦσία,
 certa (non aliquali, vaga & dubia) animi de salute persuasione,
 Rom. IV, 21. πεποιθῆσθε, plena fiducia, Rom. VIII, 38; παρρη-
 σίας, sine omni trepidatione misericordiæ divinæ confidente,
 Hebr. XI, 6. extra spem Israëlitis constituti, manent, nec hæ-
 reditatis consortes reddi possunt. Nil juvat fides mutuatitia.
 §. VII. Concludimus ergò, Ethnicos non aliò modò sal-
 vatos esse & salvari, quàm fide Evangelicâ & salvificâ. Hæc est,
 per quam vivimus, Hab. II, 4, hæc merito Christi unicè recumbens,
 sola

C

sola justificat, juxta Rom. I, 17. Gal. III, 11. Nec curamus annihilari, quamvis blasphemè, à Georg. Gotthardo hoc pretiosissimum animarum *Κεμήλιον*, quando scribit; *Lutherani, præter fidem historicam, novam quandam specialem invenerunt, quâ meritum Christi apprehendimus, ac nobis peccata remissa esse, certò statuimus. Eam nos, non secus atque pestem execramur.* Def. Eccl. Cathol. p. 215. apud D. Schelw. *Prüs. des Pabstthums* c. 10. p. 351. Increpet te Satan! Quis ex fide historica salvari poterit, cum hac ratione etiam Diaboli credant ac contremiscant? Jac. II, 19. Requiritur hic non nuda scientia, sed certa & fiducialis apprehensio promissionis gratiæ & gratiæ peccatorum remissionis per & propter meritum Christi Redemptoris. Per hanc Ethnici salvati sunt; Christus unica via, vita & veritas est; in eò quippe benedictæ sunt omnes gentes terræ, Gen. XII, 3. c. XXII, 16. quas DEUS ex fide justificat, Gal. III, 8. Est ille expectatio gentium, Gen. XLIX, 10. desideratus cunctis gentibus, Hagg. II, 8. Extra hunc nulla salus, sed tenebræ, perditio & gehenna. Conf. Act. IV, 12. Ipsi Gentilium Philosophi, (quanquam unum Numen nonnulli (ut Cicero, Socrates, Epicurus, &c. vid. Sennert. Scrutin. Relig. Sect. 2. §. 17.) ejusque cultum docuerint,) dicuntur tamen, quia DEUM in Christo non cognoverunt & coluerunt *ἀθεοί ἐν τῷ κόσμῳ*, sine DEO in mundo, Eph. II, 12. Apud quos verò abalienata mens à Christo est, ibi pietas non est, nec justitia & timor DEI, quæ à DEO approbentur. Imò virtutes eorum ob navos adherentes. ita DEO sunt exosæ, ut nolit ullam timentibus se cum Gentilium tenebris, cum infidelitate, cum Beliale esse communionem, 2. Cor. VI, 14. sequ. Urgebant Gentiles justitiam, sed non eam, quæ in inspiratione Spiritus S. & merito Salvatoris, sed quæ in vanis putidisque operibus consistebat, Phil. III, 7. 8. Conf. D. Hülsemann. de Auxil. Grat. Div.

p. 96. qui hæc de re fufius tractat. Non cognoscebant Patrem, quia nesciebant Filium, non honorabant Patrem, quia non honorabant Filium, Joh. V. 22. 13. Conf. Dn. Præfes Diff. de Cognit. DEI natur. §. 16. sequ.

§. VIII. At inquis; *Quâ ratione Ethnici in V. T. in Christum credere potuerunt, cum tamen Christus nondum venerit, & in carne manifestatus fuerit.* Resp. (1) Meriti Christi æternus est valor, virtus ac efficacia infinita. Uti Apoc. XIII, 8. *Agnus occisus ab origine mundi*, ita & Hebr. XIII, 8. *JESUS CHRISTUS occisus & hodie idem & in secula vocatur.* Nil refert, an Christum mortuum ac moriturum concipias, sanguis JESU CHRISTI non minorem habuit virtutem ad purificandas conscientias, antequam esset effusus. Cum enim mors Salvatoris per modum causæ moralis operetur, ad quam non requiritur existentia, effectus ejus, existere potuit ante actualem perfectionem. Vid. Musæi Disp. Theol. de ætern. Prædest. decret. c. 3. §. 46. Unde vulgare Theologicum axioma; *Meritum Christi profuit, antequam fuit.* Huc trahendi (α) *typi omnes*, quibus à mundi ortu præfigurata est passio & mors JESU CHRISTI, ceu Propitiatorium, Exod. XXV, 17. Hircus expiatorius & emissarius, Lev. XVI, 2. Agnus paschalis, Exod. XII, 6. Conf. Matth. XII, 40. Joh. III, 14. 15. *Quam enim vim & virtutem habuerunt Sacrificia expiandi peccata*, Lev. II, 1. 2. Num. XVI, 7. præsertim Sacrificia cruenta, quæ pro peccatis populi offerrebantur, Lev. IV, 2. sequ. illam omnem habuerunt in virtute solius meriti Christi, cujus tantum typi & umbræ fuerunt, ut soliat ex Hebr. X, 1. sequ. & exinde, quod à re signata separata ac sine fide in Christum oblata DEO fuerint exosa, Esa. I, 11. & LXI, 1. sequ. Huc redeunt (β) *promissiones & vaticinia*, conf. Esa. LIII, 7. 9. 12. *Πρωτευαγγελιον* harum prædictionum caput existat, Gen. III, 15. De cæteris vid. Esa. VII, 14.

Jer. XXXI, 22. Psal. XXII, per tot. Zach. XI, 12. XIII, 7. Psal. CX, 1. 4. Esa. XI, 3. c. XLV, 23. coll. Rom. XIV, 10. 11. Deceverat namque DEUS ab origine mundi genus humanum redimere per passionem & mortem Filii, quem postea in plenitudine temporis pro peccatis mundi in Sacrificium obtulit, 1. Petr. 1, 19. Conf. Gerhard. Comm. ad 1. Petr. 1, 21. Falsissima ergò est sententia Hugonis de S. Victore arbitrantis: *Que persona Redemptoris mittenda foret, homo, an Angelus, an DEUS, in V.T. nondum manifestatum fuisse*, L. 1. de Sacram. Christ. Fid. L. 10. c. 6.

§. IX. (2) Huic merito Christi ceu basi Patres V. T. in nixi salutem æternam adepti fuerunt. Illi enim ceu fideles, consecuti sunt remissionem peccatorum & pœnarum, liberati ac perfectè iustificati fuere, prout fideles N. T., juxta Act. XV, 10. 11. *Credimus per gratiam Jesu Christi salvari, prout & Patres nostri salvati sunt*: Cùm in V. T. eadem *φιλανθρωπίας* promissio & gratia, Tit. III, 4. Rom. III, 24. eademque causa meritoria, Rom. V, 18. 1. Tim. II, 5. fuerint, ac in N. T. DEUS gratis ignoscit peccata, non secundùm magis & minus, sed æqualis misericordia ac totaliter omnibus sive majora, sive minora peccata patrarint, ut scribit Hóppfner. de Justif. Disp. 5. c. 2. p. 325. Atque sic pari ratione fideles V. T. plenariam remissionem in sanguine fœderis habuere, ac per meritum Christi in gloriam intrarunt. Ut rem melius dilucidemus, dicimus Christum considerari dupliciter, vel in actuali pro peccatis satisfactione, vel in illius satisfactionis certâ & irrevocabili promissione, seu promissoria ad solutionem obligatione, sub quâ sponsione vixerunt Patres V. T. Cùm itaq; Christus ante tempora seculorum peccata suscepisset; Et ceu sponsor & expromissor pro iis ad vicariam pœnam obligatus esset, ab eò tamen, ab initio mundi peccata in ipsum absolutè translata, exa-

exacta non sunt, sed per dissimulationem, conniventiam (juxta Rom. III. 25.) i. e. intelligendæ pœnæ ad tempus omissionem, impunita à DEO ad πληρωμα τῆς κειρῆς relicta, Gal. IV, 4. Si ergò passio Christi fuit ante passionem, certi sumus, Patres V. T. non per aliam januam, sed solum Christum, amplectendo ejus merita & beneficia intrasse. Conf. D. Calov. Diff. de Præ-existent. Fili DEI Ante-Mariana & Ante-Mundana, c. XI. §. 143.

§. X. Sat luculenta specimina dederunt fidei fideles V. T. credentes in JESUM Christum Θεανθρώπον, fideles à maledictione Legis redimentem, & sua obedientia Legi præstita, justos constituentem, Joh. XX, 29. Gal. II, 20. Noah factus est hæres justitiæ, quæ secundum fidem est, Hebr. XI, 7. celebratur, 2. Petr. II, 5. præco justitiæ, & quidem talis, qui per fidem condemnârit mundum, Hebr. XI, 7. *Credidit Abraham, & reputatum est ei ad justitiam*, Rom. IV, 3. *credidit autem in eum, qui justificat impium*, v. 5. *vidit Diem Christi, & gavisus est*, Joh. VIII, 56. In Christum expectabat Jacob, salutem suam vocans, Gen. XLIX, 10. Clarissimum illud oraculum Deut. XVIII, 18. *Prophetam suscitabo eis &c.* de Christo esse intelligendum, testis est Johannes c. I, 49. & Petrus Act. III, 22. adde, quod Christus Mosen hóc elogiò decorârit, Joh. V, 45. Similiter quoque Prophetæ Doctrinam Evangelii & testimonia de Christo inculcarunt, prout legere est, Esa. XLII, 1. 2. 3. Dedi Spiritum, inquit DEUS, meum super eum, judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam -- Arundinem quassatam non confringet -- Similia vaticinia vid. Jer. XXIII, 6. Ezech. XXXVII, 12. Dan. IX, 26. Of. XIII, 14. Qui plura desiderat, evolvat prædicti Lassen. Atheism. devict. p. m. 33. 34. 35. 36. 37. sequ. Datæ itaque sunt promissiones spirituales & completæ fidelibus V. T., quamvis in N. T. splendidius explicatæ & dilucidatæ.

cont. Marcion. & Clem. Alex. L. 5. 6. Strom. statuimus, Patres ante Legem promulgatam, justos factos esse Lege naturæ: Nec cum Socinianis sentimus, eos mandatorum legalium observatione salvatos fuisse. (Smaltz. de Justif. p. 15.) Sed indubitato credimus, illos Lege gratiæ & fide in Christum beatitudinem æternam nactos fuisse.

§. XI. Nam ante Educationem filiorum Israel ex Ægypto, postquam DEUS ex illis peculiarem Ecclesiam, cui se manifestavit, formavit, erant & extra familiam Jacobi & Abrahami, Viri justi & pietatis Cultores, qui proculdubio notitiam habuerunt Veri DEI & Proto-Evangelii in Paradiso promulgati, & in eodem fiduciam posuerunt. Quales erant tempore Abrahami Melchisedeck Rex in Salem & Sacerdos DEI altissimi, Gen. XIV. Et tempore Mosis, imò, ut vulgo creditur, ante eum, Jobus Toparcha Terræ Huz, qui in sua familia & populo, DEUM Abrahæ & Israëlitis venerati sunt. Et Festo Pentecostes, quò Spiritus S. visibili descensu in Apostolos Ecclesiam Christi consecrabat, venerunt Hierosolymam Viri *εὐλαβῆς* religiosi ex omni Natione, quæ sub Cælo est -- Parthi & Medi & Elamitæ, & qui inhabitant Mesopotamiam & Judæam, Cappadociam, Pontum, Asiam & Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen & Advenæ Romani, Judæi quoque & Profelyti, Cretes & Arabes, Act. 11, & sequ. Erant inter hos non solum Profelyti Justitiæ, sed & secundi generis. Illi, quia circumcidebantur, holocausta offerebant, verè pro regenitis habeantur, de prærogativis Israelitis participabant, ad esum Agni paschalis, ad offerenda Sacrificia expiatoria, ad pensationem scli admittebantur, proculdubio Promissiones Patriarchis factas sibi applicarunt, ut DEUM, Autorem eorum coluerunt, Messiam expectarunt & per fidem in Eum, salvati sunt. Vid. Dn. Praef. Diss. de Cive Hebræor. §. 19. Sed
nec

nec minus & hi per fidem salutem consecuti sunt, qui è tenebris ad veram lucem accedentes, lumen in luce, i. e. Filium in Patre, tot prædictionibus Patrum & Prophetarum illustrem, illuminatis oculis conspiciabant: à fratribus suis, qui extra Christum erant, Eph. II. 12. se avellebant, ut amici Christi & oves unius Pastoris fierent: Idola relinquebant, ut Unum & Trinum venerarentur, & Majestatem divinam ejusque miracula intuerentur; Diaboli fraudes execrabantur, ut in hæreditatem, (quam promissiones de JESU Christo sequebantur,) Israelis succiperentur, & fidei oculis intuerentur JESUM, qui est heri & hodie & in secula, Ebr. XIII, 8. Cui Prophetæ omnes testantur, remissionem peccatorum (& salutem æternam, ceu consequens) omnes accipere per nomen ejus, credentes in eum, Act. X, 43. Nullo modo ergò per opera bona, vel per lumen connatum, vel fidem implicitam, sed per solam notitiam JESU Christi, in ejusque meritum firmam fiduciam ac *Θεω-Σφώπης* appropriativam apprehensionem, etsi inter Ethnicos habitarent, salvatos fuisse omninò asserendum. Ut vix satis mirari possim, quid Præceptoribus quibusdam Scholasticis, viris certe nostri Seculi gravibus, in mentem venerit, ut nunc quoque, temporibus post tam diu revelatum Christum, sine Christi notitia salutem cuiquam æternam contingere posse confirmet, prout loquitur Jos. Acoſta L. 5. de procuranda salute Indor.

POSITIO III.

Salus Gentium minùs ritè à Pontificiorum Missionariis hodie promovetur.

Videntur Apostoli hi Gentium Orbi Christiano salu-
tares quodammodo esse, cum maria, deserta, in-
sulas, sylvas & calidissima climata, tolerando æstum,
sitim, famem, morbos aliaque & innumera incom-
moda, pervagentur, ut Gentilium animas quærant, eosque ad
Ecclesiam Romanam perducant. Magnam sibi laudem in hisce,
præ aliis, Jesuitæ quærunt. Chinam conversam sibi ac-
ceptum fert P. Schall, Matth. Rick, Martinus Martinus, unâ
cum Fratribus Gabr. Magallano, Ferdin. Verbiest, Ludov. Buglio,
Pereria, Grimaldo &c. qui omnes ope Matheseos tantò Impe-
ratorem Sinicum amore sibi devinxerant, ut liberò Religionis
exercitiò concessò, multi Principum, Mandarinorum aliorum-
que sacrò baptismatis fonte ab iis tincti, Religionemque Chri-
stianam amplexi fuerint, conf. Christ. Franc. Paulin, Philos.
Feyer, Abend / p. 129, 130. De Mogoribus gloriatur P.
Roth; Abyssiniam P. Pays, Americam Bartholomæus de la Casa,
Acosta & P. Martyr sibi vendicant; Quanti à Sociis & aliis
Franciscus Xaverius non propterea habetur? Proh DEUM!
Dicitur inde dextra DEI & brachium Ecclesiæ; Dicitur
supra quinquaginta ad vitam revocasse (En miracula
Ecclesiæ!) Christum per ejus brachium majora, quàm per se
operatum. Henr. Engelgrave Cæl. Empyr. P. 1. p. 566. Gre-
gorius. XV. dicere solitus fuit, eum in India & Japonia ad fi-
dem Christianam plures perduxisse, quàm Romani & Græci
unquam sub servitatem suam coegerint: à quo etiam in Di-
vorum numerum susceptus fuit, Jäger. Hist. Eccl. Dec. 3. L. 2.
c. 1. Vitam hujus Indiarum Apostoli peculiari librò edidit
Jes. Horat. Turfellinus Col. Agripp. A. C. 1610. qui ejusdem
res gestas, miracula & virtutes maximis laudum præconiis pro-
lixè deprædicat. Secutus postea Xaverium Montanus, cujus
Hodo-

Hodopœricon publicè extat. Quendam Franciscanum circiter 400000. hominum sacro fonte in Americâ tinxisse, testatur Lansius Orat. pro Hispan. p. 241. Pontificii affirmant, parvò temporis spatio post detectam ab Hispanis Americam 14. milliones hominum baptizatos fuisse. Laur. Surius in Comm. Rer. in Orbe gestarum ad A. 1556. p. 510. scribit, tot infantes in novò Orbe ad Christianismum conversos, quot homines in antiquo Orbe viverent.

§. II. Verùm meritò dubitatur, Num ex vero, pro Religione & fide Christiana amplianda, amorè & zelo hæc susceperint Patres cum Collegio Romano de propaganda fide? Quis enim nescit Jesuitas aureo hamo solitos piscari? quæ-rere non animarum salutem, ut loculos hominum potius, respicere, ut ordinis splendorem, corrâlis divitiis, erectis monasteriis, Palatiis, favore Principum suffulti, adaugeant. Hic Fratrum Societatis JESU modus est acquirendi. Præterea hujus Apostolatus scopus est propagatio Papalis Monarchiæ & *Philagyueta*. Der Pfaffe warff den gefangenen Patribus in Japan für; *Wat es euch zu thun / die Seelen zu gewinnen? Warum schleppt ihr denn alle Jahr so viel Tonnen Goldes aus Japan.* Erasm. Franc. *Geschicht, und Sittenspiegel*. L. 3. p. 3. c. 2. Est præterea Modus Convertendi *sevus, ineptus & idololâtricus*. *Quis*, scribit pomposè Cornæus, *ustrasquo Indias baptismo tinxit? quis Brasiliam Evangelii prædicatione mansuefecit? quis Pern, Mexico ab idolis ad Christum traduxit? quis Canarios, Peguanos, Moluccos, Javares, Philipinos, Canadenses fidei Christianæ edocenda causa adiit, nisi Jesuita, Monachi?* Sed quibus mediis audi. In Cannibales Lex à Ferdinando Rege lata (quæ & in alias provincias extensa) ut, qui Christianam Religionem non amplecterentur, protinus servi fierent. Hoc ipsis est, *compelle intrare!* Luc. XIV. 23.

Hispa-

Hispanorum certè savitia in eos tanta fuit, ut ex 2000000. hominum, qui Hispaniolam olim incolebant, vix hodie 150. supersint, teste Beyerl. Th. Vit. Hum. T. 2. L. 3. p. 536. Plurimi Indorum vitæ rædio se ipsos necarunt plures in montes altissimos aufugerunt, plures mare fuere execrati, quod talia monstra in terras suas evomuerit. Conf. Kromay. Theol. Pos. Polem. Art. 8. p. 1024. Christus dixit Apostolis; Ite in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ: Hispani (Germani, quorum seminaria sunt Ingolstadi, Moguntia &c.) suis Apostolis dicunt. Ite in omnes auri & argenti divites Regiones & Papæ Romani Religionem & Imperium prædicate, omnes populos pecudum instar servituti addicite, vendite, mactate, ut ait Lanf. Consult. contr. Hisp. p. 427. Quanta savitia non quæivere aurum? ut Indi non aliter opinarentur, quam aurum esse Hispanorum Deum, sic uti Indus quidam de capsula auro repleta, dixit: Iste est Hispanorum Deus! Lanf. l. c. p. 429. Nonne tot millia hominum canibus ad dilacerandum sunt projecta, propter nullam aliam causam, quam quod aurum, quantum poscerent, non attulissent? Egregia sane conversio, ad Plutonem releganda! Als einer unter ihnen solte verbräut werden/u. erinnert wurde/Christlich zu sterbē damit er möchte ins Paradies gelangen. Protestirte er dagegen aus allen Kräfte/n/ daß er dahinein begehrte/ weil Spanier darinnen wären; Es bekamen diese Wilden ob den Spaniern solchen Abscheu/ daß sie auch ihren Frauen nicht mehr bewohnen wolten/ damit sie diesen Wüterichen in künfftigen Zeiten keine Sclaven verschaffeten/ scribit Du Vall Geograph. univ. P. 1. p. 31. Nescio, quo titulo seu jure imperium seu possessionem Novi Orbis ejusque incolarum sibi arrogarint sanguinari conversores, non dicam perversores; num titulo hæreditatis, an donationis, an jure belli? Neutrum horum apparet: nisi dicere velis, Alexandrum

VI. Pontificem inventam à Columbo Americam Ferdinando Cathol. Regi Hisp. donasse, quamvis in universa America nihil omnino esset, quod Pontificem agnosceret Dominum aut Posses-forem. Conf. Bekman. p. 2. H. O. T. Et sic Pontifex, de alieno liberalis, non fuit liberalis. Sed concedo, Papam has longin- quas Regiones donasse, verùm titulo superbiæ & ambitionis, quæ est mater hæresium. Magna quippe potestas Papalis. *Ejus potestas, ait Antoninus, est major omni potestate. Nam de Papa dictum est Pl. VIII. Omnia subiecisti pedibus, oves, i. e. Christianos, boves (Judæos) & pecora campi (i. e. Ethnicos) & volatilia cœli (Angelos bonos & malos) & pisces maris (eos, qui in purgatorio)* P. 3. th. 22. c. 5. §. 1. ap. Kipping. de tripl. coron. P. R. §. 13. n. 80. Obedientiam præstiterunt filii, & Americam ceu rem derelictam (juxta phantasmata eorum) in possessionem cepere. Quanti verò & ipsi Americanos ha- buerint testantur sequentia. Die Spanier haben die In- dianer so gering geachtet / daß sie auch sagten; Christus ha- be mit seinem Blut die Seelen der Indianer nicht erkaufft / und daß zwischen dem wilden Vieh und Indianern kein Untere- scheid zu machen / inquit Tavernier Orient. Reis, Besch. L. I. p. 21. sed è diverticulò in viam.

§. III. Modum hunc convertendi porro esse ineptum & impium ex eò patet, quod, si saltem Neophyti baptizati sint, de cœtero non curent, quam doctrinam confiteantur, quid de cœtero non curent, quam doctrinam confiteantur, quid credant, quemve pro Deo agnoscant, sed illos in suâ idolola- tria degere sinunt, credant, quid velint. *Vix unus, inquit Benzo, in Cuba sponte sua Christianismum recepit: nec quicquam hujus Insule & novæ Hispaniæ incolis præter solum nomen relictum. Ita illorum, quæ in baptismo sponondere incuriosi sunt, ut solius duntaxat sibi imposui nominis meminerint; imò & hujus sæpe ob- liviscuntur.* Reliquæ America Regiones idololatrarum sedes sunt,

Autor Hist. nov. Orb. L. 2. c. 19. Conf. Brerewod. Angl. Scrutin. Relig. c. 1. p. m. 19. Dogmata Christiana nullo modo inculantur, sed hæreses, humanæ traditiones, fabulæ; de profelytorum magis numero, quàm de solida institutione solliciti, ut credere nequeant, quia nihil audiverunt. Sacerdos ille in provincia Panagnojana ex baptizandis nihil aliud percontabatur, quam quo nomine appellari vellent, num Didaci, Alphonsi vel Petri, Hospin. Hist. Jes. p. 139. Atque sic tota catechizandi, baptizandi &c. ratio est umbratilis & ludicra. Huc trahendum testimonium Hugonis Grotii, qui Tract. de Mari liberò, c. 4. p. m. 15. hunc in modum scribit; *Omittimus jam, inquit, Lusitanos in plerisque partibus Religionem nihil promoveri, nec operam quidem dare, cum soli lucro invigilent. Indè illud ibi verum esse, quod de Hispanis in America Hispanus scripsit, non miracula, non signa audiri, non exempla vite religiosæ, quæ ad eandem fidem alios possent impellere, sed multa scandala* (quando hi maleferiati noctes transigunt lusu alexæ, & mane ad Missas celebrandas accurrunt, ut ait Joseph. à Gosta Ind. Rer. L. 4.) *multa facinora, multas impietates.* H. J. Ut taceam, non Christum ibi annunciari, sed potius phantasmata, ex suo ingenio facta, atque sic non Christi, sed Satanæ regnum proplantari, tenebras tenebris multiplicando. Eò enim effrenis Monachorum licentia processit, ut de universò Evangelio Christi abrogando varias & impias susceperit cogitationes. Paucis abhinc annis Hieron. Xavier Persis historiam dedit Evangelicam, figmentis apocryphis adeò collutulatam, ut si ex eâ coeteri Evangeliorum codices essent emendandi, *συνόψις* in posterum *μύθος* Ecclesia DEI esset nutrienda. Hotting. Thef. Philol. p. 169. Pauci, quibus salus animarum in conversione finis, si non primarius tamen secundarius est, satis se catechumenos suos instruxisse ducunt, si tantum verba Symb. Apost.

Apost. Orationem Dom. & Ave Maria memoriter recitent, more
Pflittacorum, ut testatur Schott. Mag. nat. P. 2. L. 1. c. 2.

§. IV. Quasivere porro in hisce non nisi *Gloriam pro-*
priam & humanam. Est hic insitus genius Jesuitarum, ut eru-
ditionem, sinceritatem fidei, sanctitatem & pietatem suam præ-
dicent, similes R. Eleazaro, qui gloriabatur; *Omnes sapientes*
Israëlis coram se esse instar tuniculae alii cujusdam, hoc calvo
(R. Akiba) excepto, Vorst. in R. Mos. Maimon. Theorem. de
Fundam. Leg. c. 5. n. 5. p. 57. vel Democrito, qui de se ipso;
Homines, inquit, *doctos audio plurimos, & in componendis cum*
demonstratione lineis, nemo me adhuc superavit, ap. Nic. Caussin.
Obs. ad Hor. Apoll. Hierogl. p. 90. Trahuntur omnes laudis
studio, & optimis quisq; maximè gloria ducitur, ut confundant
& ruborem incuriant Protestantibus, qui non simili cura inso-
lenti per saxa, per ignes currunt, ut Barbaris Evangelium præ-
dicent. At anguis latet sub herba! Non enim quærunt hi Sal-
vatores Cosmici vel Comici, quæ Christi, sed quæ sua sunt, hinc ex
captatione famæ & benevolentia tot jurgia, tot lites inter ipsos
& alios Ordines. In Chinesium conversione tantopere sudant
Jesuitæ, inprimis Portugalli, ut inter eos & Dominicanos acer-
bissimæ lites ortæ sint, & Papa Nuntium Apostolicum cum
Missionariis de novo illuc miserit: Dominicanos ultores injuria-
rum Octo Tomos Moralium practitorum Jesuitarum in lucem
dedere. Non quievit Jesuitæ, sed acriori lixivio Dominicanorum
capita lavarunt. Omnia scripta inter utramq; partem veni-
tilata prodire sub tit. Historia Cultus Sinensium inter Vicarios
Apostolicos aliosque Missionarios & Fratres Societatis JESU con-
troversi, oblata Innoc. XII. Papæ R. & Saeræ Congregationi
Eminentiss. Cardin. dirimendæ huic causæ proposita. Conf.
Paulini Lange Weile / n. 109. p. 444. Ab hac *Φιλαντία &*
Φιλοκεκία procul fuit Paulus Gentium Doctor, cujus gloria testi-

monium bonæ conscientiæ erat, 2. Cor. I, 12. hinc apertè dehortatur; *Ne jactet se sapiens in sapientiâ suâ* &c. 1. Cor. I, 31. Felicissimus, quem non decepit vanitas, sed qui gloriatur in solo DEO. Sed quid multis! Expelluntur hi Satanz pulli, propterea è patriis sedibus inde in alienas oras migrant, novas ibi flammæ excitaturi. Expulsi enim sunt ex Anglia, è Venetiarum territorio, severissimâ additâ Lege, ne quis ex Senatu pro illis intercederet, Browne Relig. Med. p. m. 33. E Galliâ, conf. Piafec. Chron. f. 124. Quid ergo mirum, si, qui Mercurium habent in pedibus, pedes suos inquietissimos in omnes angulos Orbis inferant? Gloria calcar addit his Pegasis, ut ceu stellæ errantes, fixas limis oculis despiciant, exemplo Majoli dicentis; *In utrasque Indias non labruscæ hereticorum, sed Catholice fidei semina jacta sunt*, Dieb. Canic. Coll. 20. p. 629.

§. V. Proinde fuit & plerisque *Exitus tristis*, cum prædicatione hæc pistolica nil nisi excidia populi Urbium, Regionum & desolationes causata fuerit. Loquatur pro nobis Justus Lipsius; *Pauculi Iberi ante annos 80. in vastas illas & novas terras delati, que funera, DEUS bone, ediderunt! quas strages! Nec de causis aut jure belli dissero, tantum de eventis. Cerno ingens illud terrarum spatium: quod vidisse magnum sit non dicam viciisse; à vicenis tricenisque militibus pervadi: & passim inermes illos Greges sterni, ut segetem à falce. Ubi tu es Insularum maxima Cuba? tu Hayti? vos Jucaje? que olim 500. aut 60000. hominum succinctæ, alibi vix 15. ex iis retinuistis in semen. Ostende etiam te paulum tu Peruana, tu Lexicana ora. Heu miram miseramque faciem! immensus ille tractus & verè alter Orbis vastus attritusque apparet, non aliter, quàm si cælesti igne deflagrasset. -- Homines ingenuos, nobiles, pueros, feminas, victor abripiebat, quis scit an in eternam (non salutem, quæ*
ta-

tamen primario prætenſa) ſervitutem! Certè ſervitutem. 31
Se, tibi cum Dominatum! De Constant. L. 2. c. 22, p. 142. Ea-
dem menſura retributa Miſſionariis alio in loco, ubi probè di-
dicerunt regulam juris naturæ; *Quod tibi non vis fieri, alteri*
ne feceris. Anno 1584. Jeſuitæ fidem Romanam in Japonia
propagare ſatagebant, hinc per Legatos ſubjectionem Japo-
nenſium Sedi Romanæ pollicebantur; aſt cum Imperium &
Dominatum affectarent, introducta Chriſtiana Religio incredi-
bili ſuppliciorum gravitate deleta fuit, imprimis ab A. 1620.
ad 1624. Alii in ferventem lacum præcipitabantur, multi
caſis anguſtiſſimis & aculeatis incluſi, poſt longum intervallum
temporis mortui ſunt, morante mortem oryza & aqua, alii lignis
acuminatis impoſiti, doſiis ſerpentibus plenis incluſi, cremati,
crucibus affixi, ſaccis conſtricti, capite tamen liberò, unguibus
manuum pedumque privati, nonnulli limis & ferris lentè di-
ſcerpti, conf. Hazart. *Catholiſch. Chriſtenth.* P. 6. c. 7. II. 4.
P. Claud. *Hiſtor. Bericht von etlichen Märttyr. in Japan.* p. 12.
Eraſm. Franc. *Traur. Saal/ Part. 4.* Bernh. Varen. *Deſcr.*
Regni & Relig. Japon. p. 224. Perſecutio hæc ad 400000.
Chriſtianorum delevit; Caron *Deſcr. Jap. c. 4. qu. 15.* Vid.
Anton. Franc. *Cardim. è Soc. Jeſu è Japponicis floribus ſuo ad-*
huc madentibus ſangvine compoſitus, in quo Autor ultra 84.
Jeſuitas tam ex Europæis, quàm Neophytis Japon. iconibus il-
luſtratos liſtit, igne, gladio, aqua ferventi, variisque cruciati-
bus necatos. Impreſſ. Romæ A. 1646. Hodie Batavi ſoli ibi
negotiationes inſtituunt: interrogati, quam Religionem pro-
fiteantur, *ſe non Chriſtianos, ſed Batavos eſſe aſſerunt,* vid. Varen.
l. c. p. 193. Sufficit una Japonia. Quid alibi geſtum ſit, omit-
timus; Diſcant ſaltem cautius mercari, nec Religionem armis
vel ſangvine (ut ſolent cum zizania evellere triticum, Matth.
XIII, 28. & contra Gentes & hæreticos cum Elia ignem de

cœlo petere, Luc. IX, 54.) sed argumentis & doctrinâ cœlesti propagare. Melius fuisset, ut majorem curam Portugalli & Jesuitæ in Japonia animabus salvandis, quàm auro impendissent. Scilicet è missis & indulgentiis tot 100. tonnas auri corradentes; ut taceam, Concionibus suis ad seditionem populum magis incitasse. Montani Japon. *Grandschafft* / p. 169. 170. Hinc illæ lachrymæ! Imitantur hac in parte Phariseos, qui summo studio anxie Profelytos piscabantur, ad quos Christus; *Va vobis Scribe & Pharisei hypocrita, quia circumitis mare & aridam, ut faciatis unum profelytam: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehenna duplo magis, quàm vos estis.* Matth. XXIII, 15. Conf. Act. XV, 5.

§. VI. Denique in vicio positum est, quod ejusmodi Excursionēs in longinquas Oras faciendo, domi officium negligant, & ibidem *Vacuna* plerumque litent. Molesti existunt aliis, cum se in divitum ædificia, aulas Regum, tribunalia & fora intrudent, lecticis aliorum oculos injiciunt, & à fenestris suspendunt: Recomendatum sibi habeant illud Siracidis; *Mi fili, ne varia negotia tibi propone, nihil enim lucraberis*, c. XI, 10. ac prov. usitatum; *Medice cura te ipsum*, quod notante Erasmo. Roter. convenit in tales, qui aliis sapiunt, non sibi, vid. Chil. 4. Cent. 4. Prov. 22. Præsint saltem officio suo ritè, multa invenient ibi plantanda, riganda, extirpanda, spartam suam concreditam cordicibus orient, nec cogitationes ad Barbaros vagari sinant: *Nusquam est, qui ubique est.* Alia mens Protestantium, hi enim in officio suo commisso strenuè laborant, lupis rapacibus resistunt, lac λογικὸν καὶ ἀδολον suis auditoribus præbent, 1. Pet. II, 2. in speculâ nocte & de die consistunt & vigilant, Es. XXI, 7. ne hostis per vitæ & doctrinæ corruptelas noceat. Verbum DEI predicant tempore tempestivo & intempestivo, hortantur patientia & doctrina, 2. Tim. IV, 2. *Scripturas scrutantur*, Joh. V, 39. medi-

meditantur Conciones, & accommodant se auditorio, ut sic munus Episcopi non honor, sed *ἔργον* seu opus sit, juxta 1. Tim. III, 1. *Opus non ludus atque animi delectatio, cura non luxus, munus non imperium*, inquit Isid. Pelus. L. 3. Ep. 216. Conf. 2. Cor. VI, 4. Satis hic negotii! Magnus labor curare corpus, quid non animas? At Ministri Ecclesiæ animarum sunt curatores, hæc pignora ipsis concredita, de his demum ratio in judicio pantoeritico reddenda: non ergo opus est, ut liminibus paternis relictis, littora extrema quarant, ac terras alieno Sole calentes, arvaque peregrina petant, ni velint oves & stationem suam deserere. *Sciendum non esse boni Pastoris oves commissas deserere, & aliò vagari*, inquit Concil. Chalc. Can. 5. Nec licet Episcopo temerè Ecclesiam suam relinquere, & ad alienam transire, conf. Osiand. Theol. Conf. P. 1. p. 92. Sed nec sunt apud nos tot cœnobîa, tot in iis divitiæ, quæ fundere queant aliquot millia hominum, nulli Ecclesiæ addictorum, quorum multi *γασέτες ἄγραυ*, Tit. I, 12, fruges consumere nati.

S. VI. Equidem & à Protestantibus hodiernum Salus Gentium nondum conversarum pro virili fait promotæ & promovetur, qui & ipsi omnem moverunt & movent lapidem, quo errantes in viam revocentur, & ex tenebris infidelitatis protrahantur. Sed aliis longè sanctioribus & mitioribus utuntur mediis: Scilicet si occasio detur convertendi Infideles, amababus illam arripiunt manibus, remota omni violentia & coactione, quæ hypocritas non fideles Christianos facit, illis, qui ex infidelibus veniunt in suam potestatem, vel singulatim, vel in Provinciis & Regnis svadent Religionem Christianam, informant eosdem in eadem, & informatos & baptizatos sic fovent & nutriunt, ut oviculas JESU CHRISTI, quas ipse etiam ex

E

Gen

Gentilibus ad suum ovile adducendas promisit, Joh. X. ad pura & salutaria V. Æ. pascua deducant. Sic enim non modo Sveci multos in Lapponia, Dani in Grœnlandia & alii alibi ad fidem Christianam perduxerunt. Sed & ab Anglis & Belgis Conversio Gentium feliciter cœpta est, in India Orientali & Occidentali per commercia & colonias Voet. Diff. Sel. P. 2. p. 633. Justus Heurnius 14. annis apud Indos Evangelistam egit. Id. l. c. p. 636. Sic in Boston Novæ Angliæ Academia est & Biblia lingua Indica donata pro Indiæ Studioſis; Ut & in Virginia, Relat. Cour. A. 1700. N. 65. Quantam curam Societas Anglica Indiæ Occidentalis in dilatanda Religione Christi habeat, monstrat Academia in Williamsburg erecta. Puritani in novâ Anglia tot millia Americanorum converterunt. Horn. Orb. Pol. p. 563. Qualis progressus Religionis in Pensylvania fuerit, conf. Franc. Dan. Pistorii Provinciæ hujus Geograph. Descr. & Paulini Philof. Lust: Stunden / p. I. n. 32. p. m. 251. 252. sequ. Plura dicere superſedemus; Tu verò JEsu Christe, qui acquisivisti Ecclesiam proprio sanguine, qui liberaſti omnes ab ira DEI, maledictione Legis, ſervitute peccati, potestate Satana & morte æterna, propitiatio factus pro peccatis nostris & totius mundi, duc oves errantes in viam cœli, monſtra eis viam, ut ambulent in veritate tua, educ eos ex captivitate, ut à laqueis Satana liberi reddantur, sis ipſis in tenebriçoso loco lumen, ut in Lumine tuo videant Lumen Æternum.

Amen.

01 A 6526

ULB Halle
002 935 83X

3

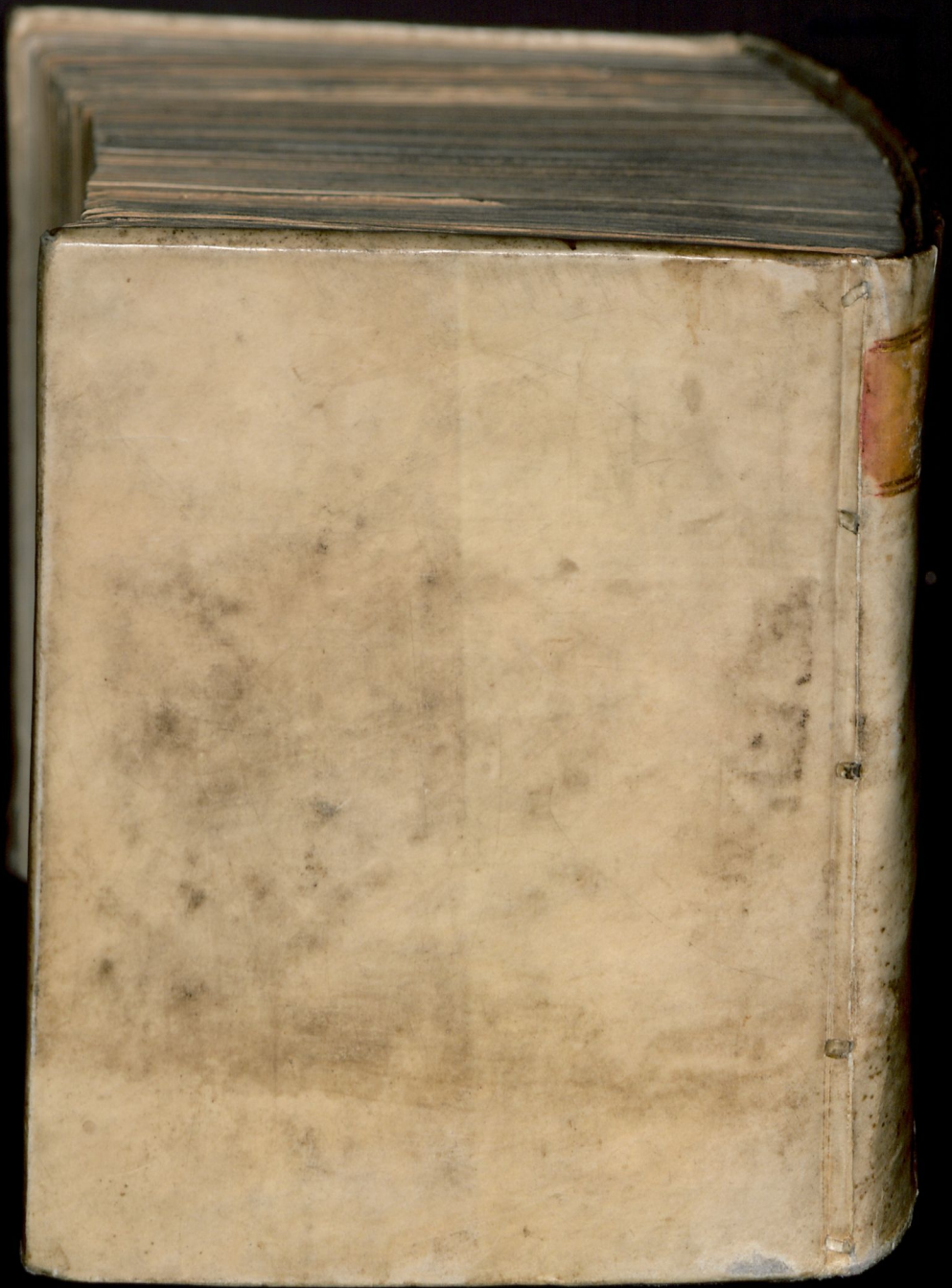

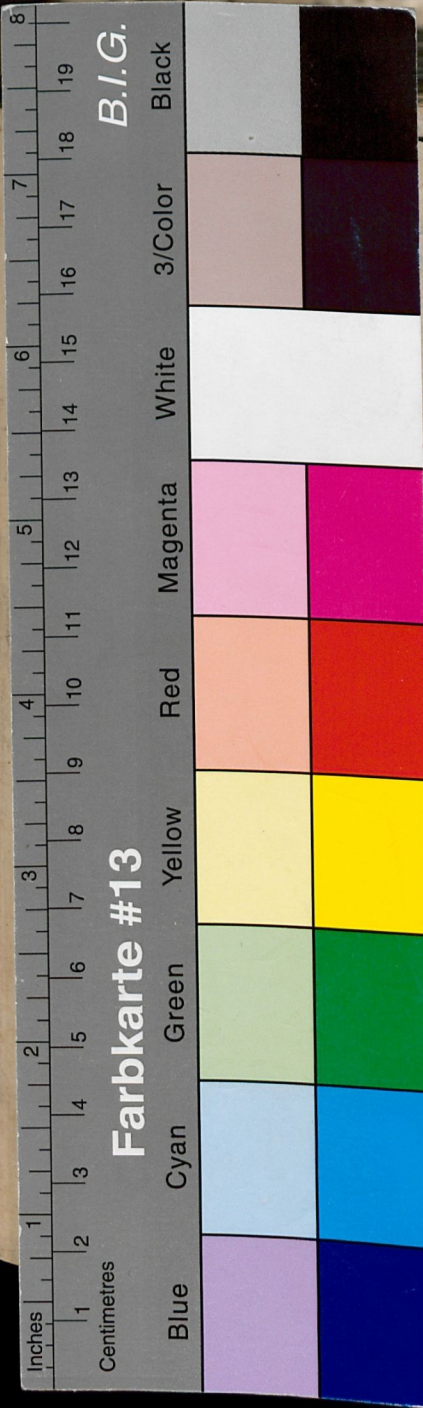
Sl

VD 17

l

H. 51.

B.I.G.

Farbkarte #13

IO THEOLOGICA,
exhibens
POSITIONUM
DE
LUTE
NTIUM
DELIUM,

45

50

Quam
VANTE AUXILIO
CULTATE THEOLOGICA
SENTIENTE,
PRESIDIO
DI von SANDEN,
Prof. Prim. Concionatoris
Samb. Consil. dignissimi,
DEMIA PATRIA,
TORIO MAXIMO
ventilandam proponit
IUS REIMER,
Reg. Pruff.
& RESPONDENS,
XIII. ad d. 20. Junii,
H. Lg. S.
Typis ZÄNCKERIANIS.